

10.11: Kazva v syrceto si:

*“Bog e zabravil, skril e liceto si,
nikoga njama da vidi.*

*12: Stani, Gospodi! Bozhe, izdigni rykata si,
da ne zabravjash krotkite.”*

Prez mesec mart 1996 godina shtastlivite zhiteli na globalnoto televizionno selo imaha vyzmozhnost neednokratno da se sepnat ot udobnata si drjamka i da vidjat sceni, kakvito istorijata na syvremennoto chovechestvo ne e zapisala. Gledaha kak saraevskite syrbi izkopavat grobovete na svoite blizki i kak tovarjat kalni dyrveni kovchezi na koli i bednjashki karuci, sred pokyshtninata, dokato vsichko tova se pokrivashe ot snega s bezuteshna belota.

Sveshtenicite naprazno se mycheha da otkazhat svoite enoriashi ot izkopavane na grobovete, tvyrdejki, che dushite na myrtvite sa veche v carstvoto nebesno i e vse edno kyde shte pochivat tlenite ostanki. Njamashe smisyl, nikoj ne gi slushashe.

Znachi, pri tozi eksod ne se izselvaha samo zhivite, a i myrtvite. Dali tezi shtastlivi zriteli eventualno sa se zapitali koj i kakyv e vragyt na tezi neshtastnici, shtom ne ostavjat i myrtvite na milostta mu?

Grobovete, neprikosnoveni svetini, na kogoto i da sa prinadlezhali, prez istorijata sa ostavali nedokosnati, kojto i da gi e zavladjaval, osven v edin sluchaj – pri otkritata omraza na isljama kym vsichko, koeto e hristijansko, a osobeno – pravoslavno. Tova veliko preselenie na myrtvite zapochva mnogo po-rano, oshte prez onazi sybota na 27 april 1594 godina, kogato Sinan pasha izpratil Ahmed bej Okjurs s vojska

da donese moshtite na sveti Sava, koito lezhali v manastira Milesheva, za da gi zapali v bezpomoshтна jarost na klada na hylma Vrachar nad Belgrad. Prahyt na tezi moshti razvejala proletnata koshava, a sitnite im prashinki sjakash se poseli v duha na vseki, prinaldezhashт kym tozi narod. Ottogava do dnes, pri vsichki preselenija, koito sa tolkova mnogo, pyrvoto i naj-skypocenno neshto, koeto se otnasja v nepoznatite chuzhdi zemi, sa moshtite na svetcite: mumificirani ryce, izsushenite im cherepi, chastici ot izgnili izbrodirani pokrovi, ili ryzhdjasali, projadeni verigi, s koito sa bili okovani.

Kakyv uzhas posja prez proletta na devetdeset i shesta zaspalijat, no vnezapno sybudil se saraevski zvjар, naj-dobre svidetelstva tova, koeto smaja dori i obiknovenija ravnodushen, prosveten svjat – za pyrvi pyt v istorijata se prenasjaha ne samo moshti, cyrkovni krystove i kambani ot hramove, koito shte ostanat na vrazheska teritorija, a i prjasno pogrebani tela na mladi bojci, zreli myzhe i zheni, toku-shto rodeni, no ubiti deca, onezi mychenici, koito bjaha dryznali da zashtitjat pravoto da imat svoi domove, vjara i nachin na zhivot.

V srybskata narodna poezija ima edna pesen, kojato, mozhe bi, za nezapoznatija, no ljubopiten chuzhdenec, naj-dobre shte objasni otnoshenijata mezhdu myrtvite syrbi i zhivite turci. Citiram ja izcjalo, uzhasen ot fakta, che kato v njakakyv strashen syn, tja se sluchva ot novo, sled pochti dvesta godini:

*Zakukala siva kukuvica
zakukala mi rano v nedelja
a na groba na Vishnich Jovana.
Dal' ti e dolu vtrysnalo, Jovo,
zhuljat li te dyski javorovi,
chernata li ti zemja natezha?
A ot dolu neshto otgovarja:*

*Dolu na men ne mi e vtrysnalo,
ne me zhuljat dyski javorovi,
nito mi cherna zemja natezha.
Vtrysna mi samo ot Bojchich Alil.
Vech tri dena po groba mi typche,
a men me na dvuboj predizvikva.
Ako si na dvuboj ne izljaza,
v nedelja deto pyrva shte dojde
moja grob toj shte da razkopae
kostite moi toj shte zapali,
pepelta ot planina shte prysne.
Hajde, litni mi do belija Sen
i mi povikaj Senjanin Ivo,
shte li mi stane Ivo otmjana.
Myrtvite kosti v dvuboj ne vlizat.*